

УДК 811.112.2:81'38

К. Й. Баюн,
аспірант

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)
ba.junka@ukr.net

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ ЯК МОВНА ТА МОВЛЕННЄВА КАТЕГОРІЯ

У статті розглянуто різні підходи до тлумачення категорії експресивності через поняття виразності, конотації, ненейтральності, прагматично орієнтованої категорії. Розглянуто закономірності даної категорії, механізми її функціонування в мові та мовленні. Здійснено спробу розв'язання проблеми розмежування категорії експресивності у системі мови та у системі мовлення. В дослідженні мова йде про експресивні засоби, які притаманні власне системі мови та ті, що існують у контексті. З'ясовано доцільність існування експресивності в мові в емотивно-конотативному аспекті. Обґрунтовано необхідність особливої організації мовних одиниць в контексті. Окрім того, на прикладах доведено існування мовленнєвої експресивності в межах стилістичного значення, стилістичної забарвленості, стилістичної маркованості.

Ключові слова: експресивність, виразність, конотація, стилістичне значення, стилістична забарвленість, стилістична маркованість.

Постановка проблеми. Мотиваційною основою свідомості та мовної поведінки є емоції. Джерелом людських емоцій виступає мова, яка власне і номінує емоції, виражає їх, описує, імітує, стимулює, класифікує, пропонує засоби для мовного маніпулювання та моделювання відповідних емоцій. Сама мова формує емоційну картину світу.

Інтерес до проблеми експресивності пояснюється увагою до мовної особи, а точніше, до опису мови як засобу дії на мовну особу, на її поведінку і внутрішню духовну діяльність. Як наслідок, основною функцією експресивності є посилення дії на інтелектуальну, емоційну і волюву сфери особи реципієнта. Вона має здатність виражати усілякі стосунки, що пов'язують позначення дійсності з емоційним у своїй основі сприйняттям дійсності і прагненням передати це сприйняття реципієнтові, впливаючи на його діяльність з тією чи іншою метою. Експресивність змінює емоційний стан носія мови, впливаючи, таким чином, на його цілеспрямовану діяльність.

Категорія експресивності досить активно розглядалася у працях багатьох мовознавців, таких як Ш. Баллі, Т. Г. Винокур, М. М. Кожина, В. Н. Телія, В. А. Чабаненко, Й. А. Стернін, Н. О. Лук'янова, В. А. Маслова, в яких вона висвітлювалась з позицій семасіології, стилістики, прагматики та когнітології. Проте мовознавці не мають спільного погляду на явище експресивності, не виробили точної термінології, яка б чітко описувала це явище. Навпаки, ця категорія належить до внутрішньосуперечливих, дискусійних з точки зору лінгвістичної інтерпретації. Саме у визначенні цієї категорії, у розкритті її семантики, становленні чітких смислових меж і полягає **актуальність даної розвідки**.

Метою статті є розкриття подвійного характеру експресивності як семантичної категорії у системі мови та як стилістичної категорії у системі мовлення.

Основоположником сучасних концепцій експресивності мовлення є Ш. Баллі. В основі його дослідження експресивність знаходиться в сфері проблематики стилістики. І це є не випадковим, оскільки в центрі уваги стилістики завжди були закономірності вибору засобів, здатних задовольнити певні соціально-рольові або емоційно-забарвлені потреби мовця як суб'єкта мовлення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Під поняттям *експресивності* розуміють сукупність семантико-стилістичних ознак одиниці мови, що забезпечують її здатність виступати в комунікативному акті як засіб суб'єктивного вираження ставлення мовця до змісту або адресата мовлення [1: 591].

Багато науковців ототожнюють поняття експресивності з виразністю (у перекладі з латинської *expressio* – вираження, *exgrito* – чітко вимовляю, зображую). Низка робіт визначає експресивність як один із засобів підсилення виразності, посилення виразності, зображальності, збільшення впливової сили висловленого [2: 107], як інтенсифікація виразності, надання особливої психологічно мотивованої піднесеності [3: 7], "особливу та навмисну виразність", як "побудову мовлення, що найкращим чином реалізує мету і завдання спілкування і досягає ефективності цього спілкування" [3: 17], як виражально-зображальні якості мовлення.

Окрім того, експресивність розглядають у протиставленні експресивного-нейтрального [2: 34], як не-нейтральності, деавтоматизації, які надають мовленню особливої виразності та незвичайності, що носить відносно розмитий характер [4: 33], де існує можливість зіставлення, посилення певних ознак на основі протиставлення експресивно нейтральних і емоційно виразних мовних засобів [3: 7].

Експресивність розглядають через призму поняття конотації, ототожнюючи їх, наголошуючи на тому, що експресивність одиниці породжується її конотацією. При цьому експресивність тотожна конотації, хоча конотація зазвичай ширша [5].

Варто зауважити, що користуючись мовою, ми не тільки передаємо інформацію, фіксуємо та організуємо факти, явища дійсності, але й виражаємо численні емоційні стани і ставлення до світу, в свою чергу, відбувається емоційне посилення певного висловлювання саме з експресивною метою. Тому, беззаперечним є той факт, що категорія експресивності є прагматичною категорією, оскільки вона націлена емоційно впливати на учасника комунікації, має повідомлювану значущість [6: 125], впливає на адресата мовлення, виступає засобом вираження суб'єктивної модальності, емоційної реакції на ситуацію, актуалізації висловлювання (Ипполитова, 1988,6).

В основі експресивності лежать різні закономірності:

– *психологічні*, які, з одного боку, стосуються вираження емоцій та почуттів, з іншого боку, – їх сприйняття;

– *екстралінгвальні закономірності*, властивість мови або тексту та комунікативної ситуації, тобто наміри мовця або того, хто пише, необхідні для комунікації знання та ідеї, а також мовний та позамовний контекст;

– *лінгвальні закономірності*, такі як відхилення від стереотипів у використанні мовних одиниць на різних рівнях мови, невідповідність використаних мовних засобів з мовними нормами, подолання можливих шаблонів і стандартів структури речень, а також атипової, незвичайної, виразної побудови речення.

Отже, в даній розвідці експресивність ми розглядаємо як виразність, ненейтральність, прагматично орієнтовану категорію.

Основна трудність, з якою зіштовхуються дослідники експресивності, виявляється в тому, що вона має мовну природу, бо діє через механізми мови, але її ефект проявляється лише в мовленні, виходячи за рамки слова і словосполучення в текст. Ми спробуємо встановити межі існування категорії експресивності в системі мови та системі мовлення.

Під експресивністю в системі мови або, як її ще називають *семантичною, системною, інгерентною, імпліцитною, абсолютною* експресивністю, розуміють експресивність значення, а саме, експресивність притаманну внутрішньо лексичній одиниці мови або виразу як елементу мови в будь-якому вживанні, контексті або поза ним. Інгерентна експресивність (*inhärente Expressivität*) є сталою складовою значення виразу [7: 523] Ипполитова, 1988,6).

Експресивні одиниці в мовному плані мають постійний експресивний елемент, закладений в смисловій структурі деяких моделей пропозицій, словосполучень, слів і навіть морфем. Ці експресивні елементи відрізняються стабільністю і, отже, можуть бути віднесені до системних експресивних елементів. Системні експресивні елементи характеризуються абсолютною експресивністю, тобто вони експресивні незалежно від контексту. Прикладом лексичних елементів з абсолютною експресивністю можуть служити поетизми *des Vaters Sohn*, форма претерита *ward* замість *wurde*, історизми *Aar, Fittich, Odem* та евфемізми *der Allvater, der Ewige*, деякі інтенсифікатори *sehr, äußerst*. До морфологічних елементів цієї категорії можна віднести словоформи, експресивно забарвлені навіть поза контекстом. Експресивний компонент виражається на фонетичному рівні: *groooss*, на синтаксичному: *gross, grosses Haus*, за допомогою словотвірних та формоутворюючих засобів: *größer, grösser*.

Отже, мовними засобами вираження експресивності вважаємо експресивні засоби, які притаманні власне системі мови і які мають регулярну відтворюваність, тобто лексичні одиниці поза контекстом. До них належать лексичні одиниці, які мають постійне експресивне значення, яке, в свою чергу, пов'язане з їхніми парадигматичними відношеннями, наявністю в мові слів із денотативним емотивним значенням.

Експресивність в мові ми розглядаємо в емотивно-конотативному аспекті, оскільки експресивність виступає поруч з емоційністю, оцінкою одним із компонентів конотації у семантичній структурі мовної одиниці. Лінгвісти по-різному трактують дане поняття, ототожнюючи його з такими термінами як "стилістичне значення", "емоційно-експресивне нашарування", "експресивно-стилістичне забарвлення", "прагматичний зміст", "семантична асоціація", "емоційно-стильовий семантичний зміст".

Конотацію розуміють як додатковий компонент значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб'єктивними відтінками оцінки, емоційності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, ідеологічними, культурними, ситуативними аспектами комунікації. Заслуговує на увагу трактування конотації як аспекту лексичного значення одиниці, за допомогою якого закодовано виражається емоційний стан мовця і зумовлене цим ставлення до адресата, об'єкта та предмета мовлення, ситуації, у якій здійснюється таке мовленнєве спілкування [8: 5]. Конотація містить інформацію по відношенню до поняття, є частиною значення, пов'язана з характеристикою ситуації спілкування, учасників акту спілкування, певного відношення учасників акту спілкування до предмету мовлення [9: 89]. Окрім того, конотацію визначають семантичною сутністю, що оказіонально або узуально входить до семантики мовної одиниці, виражає емотивно-оцінне або стилістично марковане відношення суб'єкта мовлення до дійсності і набуває експресивного забарвлення на основі цієї інформації [10: 5]. Узуальна конотація може виявлятися:

- у лексичному значенні слова (*der Halunke, der Helfershelfer*);
- в одному з лексичних значень слова (*das Schwein, der Esel*);

- в одному з семантичних доповнень до основи (*das Missstück, der Schnapsbrude*);
- в обох компонентах слова (*das Dreckschwein, der Saufruder*).

Експресивність в мовленні (*стилістична, контекстуальна, адгерентна, відносна, експліцитна*), в свою чергу, потребує особливої організації мовних одиниць, які створюють загальну забарвленість мовлення та певну експресивність, саме функціональну [11: 10]. Експресивність – це, передусім, категорія комунікативна, оскільки справжня експресія виникає переважно в мовленні, при організації повідомлення. Адгерентна експресивність (*adhärente Expressivität*) виникає в лексичній одиниці в результаті її вживання в мовленні. Основними ознаками адгерентної експресивності є використання слова в експресивно переносному значенні, тобто, в основі її виникнення лежить полісемічність слова: *der Hieb* – 1) удар, 2) (злий) намір, 3) вирубка лісу, 4) насічка.

Експресивність висловлювання створюється за рахунок:

- окаянізмів: *Diletalent* "дилетантський талант", що складається з *Dilettant* "дилетант" та *Talent* "талант";
- звукових, лексичних та синтаксичних повторів: *Er schläft wie ein Murmeltier*;
- мовної гри: *mit einer Not aus der Not helfen, einmal ist keinmal*;
- графічних прийомів: *Mord! Zetter! Jammer! Angst! Kreuz!*;
- авторських неологізмів: *Dederon, Cartoon*;
- звукової деформації окремих слів: *Dreckete* (замість *Dekrete*);
- змішення різних стилістичних пластів в одному висловлюванні;
- введення нелітературних та іншомовних елементів мовлення, за рахунок звичайних, нейтральних в усіх відношеннях одиниць в незвичному для них вживанні.

Адгерентна експресивність може створюватись за рахунок актуалізації фонових знань, різного роду історичних та літературних ремінісценцій [9: 68].

Оскільки організація мовних одиниць створює загальне забарвлення мовлення, стилістичну експресивність варто розглядати у межах стилістичного значення. Цей термін використовують синонімічно відносно понять "стилістична інформація, стилістична конотація, стилістична забарвленість, експресивно-стилістична забарвленість, функціонально-стилістична інформація.

Під стилістичним значенням розуміють додаткове інтуїтивно сприйняте співзначення мовної одиниці, яка несе ті чи інші елементи інформації про суб'єкт мовлення – про його належність до певної соціальної групи, про його позиції в рольовій структурі спілкування, про його ставлення до предмета й адресата мовлення. Стилістичне значення несе ті додаткові до власне лексичного, предметного або граматичного значення ознаки, які мають постійний характер та відтворюваність в певних умовах та входять в семантичну структуру мови; які обмежують можливості вживання мовної одиниці певними сферами і умовами спілкування.

Основними компонентами стилістичної інформації, що впливають на вибір того чи іншого слова, є ставлення суб'єкта мовлення до адресата; належність суб'єкта мовлення до певної соціальної групи, що виділяється за тією чи іншою ознакою (культурною, професійною та ін.); емоційний стан суб'єкта мовлення; соціальна роль, у якій виступає суб'єкт; умови спілкування, ураховуючи й канал зв'язку, а саме належність до усної чи письмової форми мовлення; ставлення до предмета мовлення.

За такої класифікації не тільки перераховуються компоненти стилістичної інформації, але й зазначається, що вони не існують ізольовано, вони тісно пов'язані між собою, це рівні єдиного складного цілого – стан особистості мовця в момент мовлення, що зумовлене як соціальними (над особистісними) факторами, так і його індивідуальними властивостями. Проте в кожному конкретному висловлюванні не обов'язково наявні всі перераховані елементи.

Розмежують стилістичне та стильове значення слова. Стилістичне значення традиційно пов'язують із вираженням експресивно-виразних засобів мови: емоційними, оцінними, експресивними характеристиками слова, а стильове значення визначають із позиції належності слова до функціонального стилю.

Стилістичне значення мовної одиниці саме у сучасній німецькій мові визначається як абсолютне стилістичне значення в системі мови, або як стилістичне забарвлення [12: 36-42]. Останнє має синонімічні позначення: стилістична маркованість (*die Stilmarkierung*) та стилістичний колорит (*der Stilkolorit*) ізольованої одиниці системи мови [13: 117].

Термін "забарвлення" трактують як здатність мовних елементів викликати поза текстом стилістичне враження, а в текст вносити певну (визначену) настроєність [14: 17]. Стилістично забарвлена лексика розподіляється на три групи:

- повідомляє про сферу вживання (книжна, розмовна, співвідносна з тим чи іншим функціональним стилем);
- повідомляє про ставлення мовця до предмета мовлення (різна емоційна, експресивно забарвлена й оцінна);
- характеризує мовця (нелітературна, просторічна, сленг, діалектна, фольклорна і т.д.):

Виділяють два типи стилістичного забарвлення: функціонально стилістичне та емоційне (експресивне, оцінне). Функціонально-стилістичне забарвлення обумовлене регулярним вживанням тієї чи іншої одиниці мови в певному функціональному стилі мови. Це призводить до того, що і власне дана одиниця мови отримує забарвлення, відбиток тієї сфери або стилю, в якій воно зазвичай зустрічається. Таким чином, слово несе на собі забарвлення ділового, офіційного, наукового, публіцистичного мовлення (діл. *Verhandlungen über Vertrauens- und sicherheitsbildende Maßnahmen*). Що стосується емоційного забарвлення, то тут емоційно-оцінні лексичні одиниці містять в собі оцінне значення, що є компонентом семантичної структури слова: *der Aufstand – die Rebellion; der Führer – der Hauptling*. Емоційно-експресивні лексичні одиниці впливають на наші почуття, викликають ті чи інші емоції: *das Zeitliche segnen für sterben; Abschaum der Menschheit*.

У площині стилістичної забарвленості існують стилістична маркованість та немаркованість. Стилійно немарковані лексичні одиниці належать до нейтрального рівня стилістичного забарвлення та несуть нульову експресивність.

Під стилістичною маркованістю мовної одиниці ми розуміємо її експресивно-емоційні, оцінні та функціональні властивості, додаткові до вираження основного номінативного, предметно-логічного і граматичного значень, які обмежують можливості використання цієї одиниці певними сферами й умовами комунікації. Стилійно маркованість складається з нормативного, експресивного, емоційного й оцінного компонентів. Варто звернути увагу на те, що стилістична маркованість на рівні лексики є об'єктивною категорією експресивності, позитивною/негативною оцінкою, порівняно з нейтральною лексикою, факультативною за індивідуальною ознакою, нормативною/ненормативною складовою частиною лексичного значення: *das Antlitz* (високий стиль), *das Gesicht* (літературний стиль), *die Visage* (фамільярно-розмовний стиль), *die Fresse* (фамільярний стиль), *der Hunger* (літературний стиль), *der Kohldampf* (літературно-розмовний стиль), а також виділяються експліцитно: *die Machenschaft* "інтриги", *die Klatscherei* "плітки". Часто стилістична маркованість не виражається ні імпліцитно, ні експліцитно, але лексичні одиниці можуть набувати її в певному контексті: *Das Feuer frass die ganze Habe der Familie Müller* (Вогонь зжер усе добро сім'ї Мюллерів). Стилійно маркованість має непостійний характер, зумовлений індивідуальністю мовця та має постійну тенденцію до утворення різних парадигматичних і синтагматичних відношень через свою незалежність від контексту [15]. Окрім того, стилістична маркованість є факультативним компонентом, який має певну обмеженість використання і обмежену реалізацію у комунікативних умовах.

Висновки та перспективи дослідження. Отже, все сказане вище дає підставу стверджувати про доцільність розмежування категорії експресивності в системі мови та мовленні, оскільки експресивність може бути притаманна внутрішньо лексичній одиниці мови та виникати в лексичній одиниці в результаті її уживання в мовленні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / [гл. ред. В.Н. Ярцева]. – [2-е изд.]. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. – 688 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Наука, 1955. – 416 с.
3. Чабаненко В. А. Основи мовної експресії / В. А. Чабаненко. – З. : ЗДУ, 1984. – 167 с.
4. Телия В. Н. Экспрессивность как проявление субъективного фактора в языке и ее прагматическая ориентация / В. Н. Телия // Человеческий фактор в языке. Языковые механизмы экспрессивности. – М. : Наука, 1991. – С. 5–34.
5. Лукьянова Н. А. Экспрессивность как семантическая категория / Н. А. Лукьянова // Языковые категории в лексикологии и синтаксисе. – Новосибирск, 1991. – С. 46–62.
6. Шаховский В. И. Коммуникативно-прагматический аспект экспрессивности / В. И. Шаховский // Филологическая герменевтика и общая стилистика. – Тверь, 1992. – 160 с.
7. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования) / И. В. Арнольд. – Л. : Просвещение, 1973. – 302 с.
8. Шаховский В. И. Эмотивный компонент значения и методы его описания / В. И. Шаховский. – Волгоград : ВГПИ, 1983. – 94 с.
9. Стернин И. А. Проблемы анализа структуры слова. / И. А. Стернин. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1979. – С. 89–99.
10. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – М. : Наука, 1986. – 142 с.
11. Кожина М. Н. О языковой и речевой экспрессии и ее экстралингвистическом обосновании / М. Н. Кожина // Проблемы экспрессивной стилистики. – Ростов н/Д, 1987. – С. 8–18.
12. Scharnhorst J. Stilsfärbung und Bedeutung. Die Darstellung der Stilsfärbung "abwertend" im Wörterbuch / J. Scharnhorst // Forschungen und Fortschritte. – 1962. – Н. 7. – S. 36–40.
13. Brandes M. P. Stilistik der deutschen Sprache / Margarita Brandes. – М. : Наука, 1983. – 271 S.
14. Петрищева Е. Ф. Изменения в составе интеллектуально-оценочной лексики / Е. Ф. Петрищева // Развитие лексики современного русского языка. – М., 1966. – С. 139–140.
15. Müller K. Formen der Markierung von "Spaß" und Aspekte des Organismus des Lachens in natürlichen Dialogen / K. Alex Müller // Deutsche Sprache. – Tübingen. – 1983. – № 11. – S. 289–321.
16. Цоллер В. Н. Экспрессивная лексика : семантика и прагматика / В. Н. Цоллер // Филолог. науки. – № 6. – М., 1996. – С. 62–72.
17. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики / Д. Н. Шмелев. – М. : Наука, 1973. – 250, 254 с.

18. Riesel E. Deutsche Stilistik / Elise Riesel, Eugenia Schendels. – М. : Высшая школа, 1975. – 316 S.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Yazykoznanie. Bol'shoy entsiklopedicheskiy slovar' [Linguistics. Great Encyclopedic Dictionary] / [gl. red. V. N. Yartseva]. – [2-e izd.]. – М. : Bol'shaya Rossiyskaya entsiklopediya, 2000. – 688 s.
2. Balli Sh. Obshchaya lingvistika i voprosy frantsuzskogo yazyka [General Linguistics and French Language Questions] / Sh. Balli. – М. : Nauka, 1955. – 416 s.
3. Chabanenko V. A. Osnovy movnoyi ekspresiyi [Fundamentals of Verbal Expression] / V. A. Chabanenko – Z. : ZDU, 1984. – 167 s.
4. Teliya V. N. Ekspressivnost' kak proyavlenie sub'yektivnogo faktora v yazyke i eyo pragmaticheskaya orientatsiya [Expressiveness as a Manifestation of the Subjective Factor in the Language and its Pragmatic Orientation] // Chelovecheskiy faktor v yazyke. Yazykovye mekhanizmy ekspressivnosti [Language Mechanisms of Expressiveness]. – М. : Nauka, 1991. – S. 5–34.
5. Lukyanova N. A. Ekspressivnost' kak semanticheskaya kategoriya [Expressiveness as a Semantic Category] // Yazykovye kategorii v leksikologii i sintaksise [Language Categories in Lexicology and Syntax]. – Novosibirsk, 1991. – S. 46–62.
6. Shakhovskiy V. I. Kommunikativno-pragmaticheskii aspekt ekspressivnosti [Communicative and Pragmatic Aspect of Expressiveness] / V. I. Shakhovskiy // Filologicheskaya germenevtika i obshchaya stilistika. – Tver', 1992. – 160 s.
7. Arnold I. V. Stilistika sovremennogo angliyskogo yazyka (Stilistika dekodirovaniya) [The Style of Modern English (Stylistics of Decoding)] / I. V. Arnold. – L. : Prosveshchenie, 1973. – 302 s.
8. Shakhovskiy V. I. Emotivnyy komponent znacheniya i metody ego opisaniya [Emotive Component of Values and Methods of its Description] / V. I. Shakhovskiy. – Volgograd : VGPI, 1983. – 94 s.
9. Sternin I. A. Problemy analiza struktury slova [Problems of Analyzing the Word Structure] / I. A. Sternin. – Voronezh : Izd-vo Voronezhskogo un-ta, 1979. – S. 89–99.
10. Teliya V. N. Konnotativnyy aspekt semantiki nominativnykh edinit [Connotative Aspect of Semantics of Nominative Units] / V. N. Teliya. – М. : Nauka, 1986. – 142 s.
11. Kozhina M. N. O yazykovoy i rechevoy ekspressii i eyo ekstralingvisticheskom obosnovanii [On Language and Speech Expression and its Extra-Justification] / M. N. Kozhina // Problemy ekspressivnoy stilistiki [Issues of Expressive Stylistics]. – Rostov n/D, 1987. – S. 8–18.
12. Scharnhorst J. Stilfärbung und Bedeutung. Die Darstellung der Stilfärbung "abwertend" im Wörterbuch / J. Scharnhorst // Forschungen und Fortschritte. – 1962. – H. 7. – S. 36–40.
13. Brandes M. P. Stilistik der deutschen Sprache / Margarita Brandes. – М. : Наука, 1983. – 271 S.
14. Petrishcheva E. F. Izmeneniya v sostave intellektual'no-otsenочноy leksiki [Changes in the Composition of the intellectual and evaluative vocabulary] / E. F. Petrishcheva // Razvitie leksiki sovremennogo russkogo yazyka [Modern Russian Language Lexis Development]. – М., 1966. – S. 139–140.
15. Müller K. Formen der Markierung von "Spaß" und Aspekte des Organismus des Lachens in natürlichen Dialogen / K. Alex Muller // Deutsche Sprache. – Tübingen. – 1983. – № 11. – S. 289–321.
16. Tsoller V. N. Ekspressivnaya leksika : semantika i pragmatika [Expressive Vocabulary : Semantics and Pragmatics] / V. N. Tsoller // Filolog. nauki [Philological Sciences]. – № 6. – М., 1996. – S. 62–72.
17. Shmeliov D. N. Problemy semanticheskogo analiza leksiki [Problems of the Semantic Vocabulary Analysis] / D. N. Shmeliov. – М. : Nauka, 1973. – 250, 254 s.
18. Riesel E. Deutsche Stilistik / Elise Riesel, Eugenia Schendels. – М. : Высшая школа, 1975. – 316 S.

Матеріал надійшов до редакції 04.03. 2015 р.

Баюн К. И. Экспрессивность как языковая и речевая категория.

В статье рассматриваются различные подходы к толкованию категории экспрессивности через понятие выразительности, коннотации, нейтральности, прагматически ориентированной категории. Осуществляется попытка решения проблемы разграничения категории экспрессивности в системе языка и в системе вещания. В исследовании речь идет об экспрессивных средствах, присущих собственно системе языка и существующие в контексте. Кроме того, на примерах доказано существование речевой экспрессивности в рамках стилистического значения, стилистической окраски, стилистической маркированности.

Ключевые слова: экспрессивность, выразительность, коннотация, стилистическое значение, стилистическая окрашенность, стилистическая маркированность.

Bayun K. I. Expressiveness as a Speech and Language Category.

The article discusses various approaches to the interpretation of the expressiveness category through the concept of expression, connotation neutrality, pragmatically oriented category. We consider laws of this category, mechanisms of its functioning in the language and speech. We attempt to solve the problem of the separation of the expressiveness category in the language system and the system of broadcasting. The study considers expressive means that the system has and those that exist in context. In addition, the examples prove the existence of epy verbal expressiveness within the meaning of style, stylistic coloring, stylistic markedness.

Key words: expressiveness, precision, connotation, stylistic meaning, stylistic coloring, stylistic markedness.